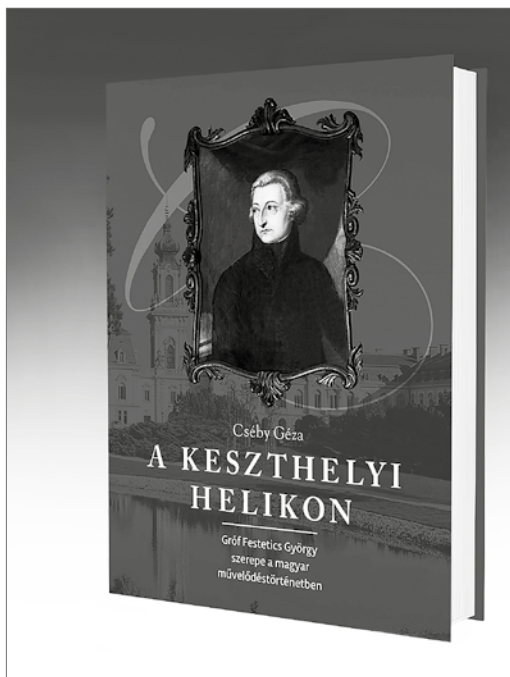

Laczkó András

A keszthelyi Helikon

Cséby Géza legújabb könyvéről

Reprezentatív megjelenésű, hatalmas ívű (a mű mögött nyilván sok-sok „aprómunka” van), tudományos és szépirodalmi vonásokat egyaránt mutató nagymonográfiát írt-alkotott Cséby Géza. *A Gróf Festetics György szerepe a magyar művelődéstörténetben* alcímű albumszerű könyv a magyar felvilágosodás, klasszicizmus és a romantika határmezsgyéjén kellett, hogy elhelyezze „hősét” és sokágú tevékenységét. Persze úgy, hogy jellemét, pontosabban annak kialakulását is megmutatja.

A figyelmes olvasó, aki vállalkozik gróf Festetics György szerepének megismerésére, szövevényes családi, politikai, katonai, gazdasági, oktatásügyi, művészeti-irodalmi történéseket követhet. A nagyjából egy évszázad földrajzi értelemben szerteágazó eseményei között Cséby Géza, a szakavatott, felkészült tudós és a költészetet, műfordítást művelő alkotó, könnyed eleganciájával vezeti olvasóit. Azt a szerző nem világítja meg teljesen, hogy a nagyszombati egyetemről alig kikerülő Festetics Kristóf mivel keltette fel az uralkodók figyelmét, s miként került néhány éven belül hatalmi pozícióba (csak jelzésszerűen: előbb a Helytartótanács, majd a Hétszemélyes tábla tagja – ilyen karriert csak királyi kegy határozhat meg, de a kegynek is volt valami oka). Ettől kezdve elindult a Festeticsek gazdagodása (a szerző erről részletes adatokat közöl).

Két úton, jelzi Cséby: az egyik a birtokvásárlás, a másik az osztrák szállóigét követi: tu felix Austria nube! (azaz te boldog Ausztria csak házasodj!) Festetics Pál is gazdag kisasszonyt vett feleségül és ez meghatározta gyermekei – köztük György – sorsát.

A fiatalember, Festetics György, 1768-tól már a bécsi Collegium Theresianum hallgatója, ahová az uralkodónő, átnevelési szándékainak megfelelően, összegyűjtötte (meghívta) a magyar fő- és köznemesség színe-virágait. A szerző pontosan felsorolja az ifjú Festetics mely főrangú fiatalokkal találkozhatott, s kötött életre szóló ismeretséget. Cséby hangsúlyozza, hogy közülük Széchényi Ferenc volt a legjelentősebb. A barátkozás mellett a tanulás, kiemelkedően a nyelvtanulás volt fontos. Az ifjú hat nyelven beszélt és levelezett. Ezzel is megalapozta a későbbi széleskörű kapcsolat-tartás lehetőségét.

Részletes elemzéssel (leírással) bizonyítja a szerző, hogy a korabeli nemesi fiatalok előtt két út állt az érvényesüléshez: a katonaság vagy a közsolgálat. Itt illő a recenzensnek megemlíteni, hogy ezt az utat járta be Sárközy István nagybajomi közepnemes (későbbi megyei alispán), aki a Festetics György által életre hívott csurgói gimnázium alapításában és működtetésében komoly szerepet vállalt. Ő is katonai pályán indult, majd testőr lett, de

hamar fölismerte, hogy nem kívánja a hadi dicsőséget, az irodalom sokkal jobban érdekelte, s élő, tartós kapcsolatban állt a kor minden jelentős írójával, Kazinczy Ferencről Horváth Ádámon át Csokonai Vitéz Mihályig. Ha nem is túlságosan, de e három név alapján figyelmet érdemelt volna.

Ezzel a kis kitérővel már ott vagyunk gróf Festetics György irodalom iránti érdeklődésénél és kapcsolatainál, amelyek végül is elvezettek a keszthelyi Helikoni Ünnepekkhez. Mihelyt nagy ívű, széles spektrumú könyvében ezekhez érkezett Cséby Géza; igazán elemében érezhette magát. Az irodalomtörténet mindenre kiterjedő figyelmével és átélésével írt. Hiszen nemcsak kutatója a témának.

Kiindulópontja természetesen ugyanaz, amire többen hivatkoztak a keszthelyi Helikonról szólva: 1816. november 15-én Berzsenyi Dániel levelet és verseket küldött a grófnak. A könyvben is olvasható Berzsenyi levelének meghatározó mondata: „Én Keszthelyben egy magyar Weimart óhajtók látni!” A fantázia és a szervező munka (főként levelezés) elindult. Közel egy évnek kellett eltelnie, míg az első Helikonra meghívást kapott néhány író. A résztvevőkről és a felolvasásokról Berzsenyi Dániel nem túl bőbeszédű levelet küldött Kazinczy Ferencnek. Rövid pontokba szedve az alábbi elképzelést tűzték maguk elé az ünnep szervezői:

- az ünnepélyt évente kétszer rendezik meg;
- elsősorban fiatal keszthelyi írástudók és a meghívottak, professzorok olvasnak fel műveikből;
- a Helikont színházi mintára képzeltek: középen asztal, szék, körülötte zenészekkel;
- a nézők előtt is asztal és szék (az előbbi nyilván írásaiknak).

Az ünnepekről, így az elsőről is, sokat megtudhatunk Cséby munkájából, aki többször is idézi Berzsenyt: felolvasók voltak „... két Baltavári Festeticsek, Ruszek apát úr, Asbóth a grófi uradalom prefektusa, Horváth Ádám, s az én barna Malvinám” (figyelemre méltó, hogy már az első összejevetelen szót kapott egy hölgy!). Kisfaludy is eljött, de munkáját nem olvashatta fel, Berzsenyi Dániel saját magát

nézőnek nevezi, mert „semmi munkát nem vittem”. Díjazás is volt, a gróf a művekre 500 forintot ajánlott fel.

Cséby Géza – a hangsúlyoknak megfelelően – részletesen leírja mind az öt Helikont, amelyeket gróf Festetics György életében szerveztek. Szembetűnő, hogy három esztendőn keresztül – az eredeti elképzelésnek megfelelően – évente kétszer (február, május) rendezték meg, 1819-ben viszont csak egyszer. Az ok pedig, hogy gróf Festetics György két héttel e Helikon után meghalt.

A szerző – ugyancsak dicséretes módon – nem csupán kitekint, hanem szerves kapcsolódási pontokat megmutatva szól gróf Festetics György nem irodalmi alkotó tevékenységéről is. Felsorolva: kastélyépítés, az első keszthelyi nyomda munkába állítása, uradalmi kórház megnyitása, a fenékpusztai hajóépítő műhely korszerűsítése, ahol elkészíttette a Phoenix gályát, a hévízi fürdőkultúra elindítása, iskolák (elemi és középiskolák) megnyitása, a földművelési kultúra máig ható átalakítása a Georgikonnal, a csurgói református gimnázium és kollégium megépítése, könyv- és folyóirat-kiadás (például Mikes Kelemen leveleinek kiadása). A felsorolást még folytatni lehetne a szerző összefoglalóiból, ám így is látszik, hogy gróf Festetics György uradalma gyarapításáért és azáltal az egész országért vállalt áldozatos munkát.

Megérdemelve ezzel a kortárs írók mélységes tiszteletét. Hogy milyen volt ez a tisztelet, azt egy anekdota (bár lehet, hogy igaz a történet) villantja fel. Felidézem röviden. Festetics György halálát követő, a kastélyban megtartott gyászszertartás után egy meg nem nevezett úr és Berzsenyi Dániel együtt léptek ki a palota vasrácsos kapuján. Az úr beszédes és kérdezősködő volt:

- Aztán, ha elhunyt is, neve halhatatlan!
- Igaz uram, azt még inkább hiszem.
- A gróf úr nevét költők fogják megénekelni – véli az úr.
- Abban semmit nem kételkedhet.
- Tudom – szól az úr –, Berzsenyi Dániel lesz a legelső, aki a nagy ember érdemeit feledhetlenné teszi.

- Ezt már nemcsak hiszem, hanem tudom is.
- Uraságod talán rokona a grófnak? – kérdé a másik.

- Nem, ezt nem állíthatom.

- Bizonyára ösmerős ön Berzsenyi Dániel úrral – találgatta a vendég.

- Én vagyok Berzsenyi Dániel.

A grófhoz is kötődő kis történet szinte sugározza, mily szerénységgel és tisztelettel tekintettek Festeticsre és művére. A kortárs költőtől sokszor idéz a szerző. Helyesen, mert így eredeti írásokkal bizonyítja, hogy a korabeliek mily csodálatosnak tartották őt és alkotásait. A barokkból a felvilágosodásba (lassan a ro-

mantikába) hajló időszak meghatározó, vagy inkább legmeghatározóbb személyisége volt. Ehhez a summázathoz kell eljutnunk, amikor elolvassuk *A keszthelyi Helikont*. A szerzőnek pedig azt tanácsolhatjuk, hogy folytassa a kutatást és az összegző munkát, hiszen voltak a XX. században is Helikonok, s azoknak tevékeny részese volt.

(Pannon Írók Társasága, 2017)

Széni Zoltán: Nosztalgia – 2016

